

POSTANOWIENIE

Dnia 8 stycznia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Katarzyna Wępa

w sprawie **S. P.**

podejrzanego o czyn z art. 157 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 8 stycznia 2025 r.,

w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.

kasacji Prokuratora Generalnego skierowanej na korzyść podejrzanego
od prawomocnych postanowień Sądu Rejonowego w Gostyninie:

z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15)

i z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15),

postanowił

1. uchylić zaskarżone postanowienia Sądu Rejonowego w Gostyninie: z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15) oraz z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15) i sprawę podejrzanego S. P. przekazać temu Sądowi do ponownego rozpoznania,

2. zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz adw. K. S. (Kancelaria Adwokacka w W.) – obrońcy z urzędu kwotę 1476,00 (tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) zł uwzględniającą 23% podatku VAT za obronę przed Sądem Najwyższym.

l.n

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt II K 172/15, Sąd Rejonowy w Gostyninie uznając, że S.P. dopuścił się zarzucanego mu czynu z art. 157 § 1 k.k., mając w chwili zarzucanego mu czynu zniesioną zdolność rozpoznania jego znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem z powodu choroby psychicznej, na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył postępowanie przeciwko podejrzanemu, a w oparciu o przepis art. 93 § 1 pkt 2 k.k. w zw. z art. 93b § 1 k.k. w zw. z art. 93f § 1 k.k. - Sąd ten zastosował wobec podejrzanego S.P. środek zabezpieczający w postaci obowiązku poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. z obowiązkiem stawieństwa w placówce w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę. Postanowienie to uprawomocniło się z dniem 18 listopada 2015 r.

Z dowodów zgromadzonych w aktach wskazanej sprawy wynikało, że w trakcie postępowania przygotowawczego S.P. został poddany badaniom przez biegłych psychiatrów, którzy rozpoznali u niego psychozę o obrazie schizofrenii paranoidalnej. W ocenie biegłych, z uwagi na objawy choroby psychicznej, mające postać urojeń odnoszących i prześladowczych, podejrzany w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu miał zniesioną zarówno zdolność rozpoznania jego znaczenia, jak i zdolność pokierowania swoim postępowaniem w rozumieniu art. 31 § 1 k.k. Jednocześnie biegli stwierdzili, że aktualny stan psychiczny S.P. wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego w przyszłości czynu o znacznej społecznej szkodliwości, co winno skutkować orzeczeniem wobec niego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Swoją wniosek biegli uzasadnili utrzymywaniem się u podejrzanego urojeniowej interpretacji dokonanego pobicia, brakiem poczucia choroby psychicznej, w tym brakiem motywacji do samodzielnego przyjmowania leków oraz utrzymującą się mimo wdrożonego leczenia dysfориę (tj. nasilające się bez wyraźnego powodu gniewne napięcie emocjonalne i rozdrażnienie).

Z pozyskanej na etapie postępowania sądowego uzupełniającej opinii sądowo-psychiatrycznej z 2 listopada 2015 r. wynikało, że – poza zdiagnozowaną u podejrzanego chorobą psychiczną o obrazie schizofrenii paranoidalnej – od pół roku u S.P. utrzymuje się poprawa stanu psychicznego, mająca charakter remisji oraz że aktualny stan psychiczny podejrzanego nie wskazuje na wysokie

prawdopodobieństwo ponownego popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Jednocześnie biegli wskazali, że poprawa stanu psychicznego S.P. nie ma charakteru trwałego i wymaga on dalszego systematycznego farmakologicznego leczenia psychiatrycznego, co powoduje, iż winien być zastosowany wobec niego środek zabezpieczający w postaci leczenia w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego (przerwanie leczenia spowoduje wystąpienie objawów wytwórczych schizofrenii (omamów i urojeń) oraz wynikających z tych objawów zachowań o charakterze agresji fizycznej wobec innych osób).

W toku postępowania wykonawczego, postanowieniem z dnia 3 czerwca 2016 r., sygn. akt Ko 522/16 (II K 172/15) Sąd Rejonowy w Gostyninie, w oparciu o przepis art. 204 k.k.w., orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej.

W związku z sygnałami wskazującymi na agresywne zachowania S.P. podczas jego pobytu w Domu Opieki Społecznej C. filia w G., jak i liczne jego czasowe pobyty w zakładach psychiatrycznych, w dniu 9 maja 2017 r. została wydana przez lekarza psychiatrę opinia o stanie zdrowia psychicznego S.P., z której wynikało, że podejrzany w ciągu pół roku, z uwagi na zaostrzenie schizofrenii paranoidalnej i agresywnych zachowań, był pięciokrotnie hospitalizowany w szpitalu psychiatrycznym. Stwierdzono także, iż nie jest możliwe skuteczne leczenie pacjenta w warunkach ambulatoryjnych, ponieważ istnieje wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego kolejnego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości. Z tego względu, zdaniem lekarza psychiatry S.P. wymagał terapii w ośrodku zamkniętym o wzmocnionym poziomie zabezpieczenia.

Stąd też postanowieniem z dnia 18 maja 2017 r. Sąd Rejonowy w Gostyninie dopuścił dowód z opinii biegłego psychologa na okoliczność aktualnego stanu zdrowia S.P. oraz na okoliczność istnienia wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia przez podejrzanego w przyszłości czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości.

W wydanej w dniu 12 czerwca 2017 r. opinii biegła z zakresu psychologii stwierdziła występowanie u S.P. objawów wytwórczych choroby psychicznej o obrazie schizofrenii paranoidalnej, brak krytycyzmu wobec tych objawów, agresję

werbalną oraz fizyczną wobec otoczenia, z których to przejawów końcowo wysunęła wniosek, iż obecny stan psychiczny opiniowanego wskazuje na wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości.

Po uzyskaniu wyżej wymienionych opinii i przeprowadzeniu postępowania dowodowego na posiedzeniu, postanowieniem z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15). Sąd Rejonowy w Gostyninie, działając na podstawie art. 199b k.k.w. w zw. z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. i art. 93g k.k., zmienił wobec S.P. sposób wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie o sygn. akt II K 172/15, w postaci poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. w ten sposób, że zarządził wykonywanie orzeczonego środka zabezpieczającego w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym dysponującym oddziałem o wzmocnionym stopniu zabezpieczenia.

Po uzyskaniu opinii Komisji Psychiatrycznej do Spraw Środków Zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia z dnia 28 czerwca 2017 r., postanowieniem z dnia 25 lipca 2017 r., sygn. akt Ko 620/17 (II K 172/15) Sąd Rejonowy w Gostyninie określił, iż miejscem wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego wobec podejrzanego S.P. będzie Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Ś..

Następnie, uwzględniając treść pozyskiwanych opinii o stanie zdrowia psychicznego internowanego, postanowieniami: z dnia 5 lutego 2018 . sygn. akt II Ko 44/18 (II K 172/15) oraz z dnia 7 sierpnia 2018 r., sygn. akt Ko 581/19 (II K 172/15), Sąd Rejonowy w Gostyninie orzekł o dalszym stosowaniu wobec S.P. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym.

W dalszej kolejności postanowieniem z dnia 19 grudnia 2018 r., sygn. akt Ko 1105/18 (II K 172/15), Sąd Rejonowy w Gostyninie, na podstawie art. 204 § 1 k.k.w., orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu wobec S.P. środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia go w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, przy czym, na podstawie art. 201 § 2 k.k.w., zmienił miejsce wykonywania tego środka (zgodnie z kolejną opinią Komisji Psychiatrycznej do Spraw Środków Zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia z dnia 20 listopada 2018 r.) na

Regionalny Ośrodek Psychiatrii Sądowej w S., oddział o maksymalnym - najwyższym - stopniu zabezpieczenia.

Kolejno, procedując w przedmiocie dalszego stosowania środka zabezpieczającego, postanowieniem z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15). Sąd Rejonowy w Gostyninie, na podstawie art. 1 § 2 k.k.w. w zw. z art. 354a § 1 pkt 2 k.p.k. i art. 202 § 1 k.p.k. w zw. z art. 204 § 1 k.k.w. w zw. z art. 93a § 1 pkt 4 k.k. i art. 93b k.k. oraz art. 93g § 1 k.k., zmienił wobec S.P. sposób wykonywania środka zabezpieczającego orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie II K 172/15 w postaci poddania się terapii psychiatrycznej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. w ten sposób, że zastosował wobec S.P. środek zabezpieczający w postaci umieszczenia go w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym - w Regionalnym Ośrodku Psychiatrii Sądowej w S. na oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia - oraz orzekł o stosowaniu w dalszym ciągu tak określonego środka zabezpieczającego

Uzasadniając ww. rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy stwierdził, że mimo, iż w dniu 14 czerwca 2017 r. mocą postanowienia Sądu Rejonowego w Gostyninie w sprawie Ko 434/17, orzeczono już o pobycie podejrzanego S.P. w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym, w miejsce stosowanego dotychczas leczenia ambulatoryjnego, podstawą wydanego wówczas rozstrzygnięcia były opinie jednego biegłego lekarza psychiatrii oraz biegłego psychologa, co należy uznać za niezgodne z wymogami procesowymi dotyczącymi możliwości orzeczenia surowszego środka zabezpieczającego. Stąd też w ocenie Sądu powstała konieczność uzyskania opinii o aktualnym stanie zdrowia psychicznego S.P. i zasadności stosowania lub zmiany orzeczonego wobec niego środka zabezpieczającego, która zostanie sporządzona przez dwóch biegłych lekarzy psychiatrów.

Zgodnie zaś z opinią sądowo-psychiatryczną z dnia 26 sierpnia 2019 r., po przeprowadzonym badaniu podejrzanego, zebraniu wywiadu od personelu medycznego zajmującego się leczeniem i terapią chorego oraz zaznajomieniu się z dokumentacją medyczną i aktami sprawy, biegli psychiatrzy rozpoznali u S.P. chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej, przebiegającej przewlekłe

od co najmniej 19 roku życia, której objawy pozytywne i ubytkowe utrzymują się nadal. Zdaniem biegłych, w ciągu kilkuletniego wykonywania środka zabezpieczającego (w formie terapii ambulatoryjnej i hospitalizacji w zakładzie psychiatrycznym), pomimo intensywnych działań farmakologicznych, psychoterapii i innych form terapii, nie udało się ustabilizować stanu psychicznego internowanego. U S.P. nadal występują objawy choroby, w dalszym ciągu wykazuje niedostateczną akceptację leczenia farmakologicznego i oddziaływań psychoterapeutycznych, ma powierzchowny wgląd we własną chorobę oraz bagatelizuje swoje zachowania agresywne. W tej sytuacji biegli uznali, że ryzyko ponownego popełnienia przez S.P. czynów o znacznej społecznej szkodliwości, w tym czynów z zastosowaniem przemocy, zagrażających życiu i zdrowiu innych osób, w wypadku przebywania chorego poza szpitalem, a także przebywania w szpitalu w warunkach niższego stopnia zabezpieczenia, jest bardzo wysokie, co skutkuje koniecznością dalszego wykonywania wobec podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym, w oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia.

Mając powyższe na uwadze Sąd Rejonowy w Gostyninie uznał, że leczenie ambulatoryjne S.P. okazało się niewystarczające i nie jest możliwe stosowanie wobec niego łagodniejszego środka zabezpieczającego, co powoduje, że konieczne jest wykonywanie wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym w oddziale o maksymalnym stopniu zabezpieczenia.

Jak wynika z akt sprawy o dalszym stosowaniu wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, , orzekał – po uzyskaniu kolejnych opinii specjalistów z zakresu psychiatrii oraz psychologa – Sąd Rejonowy w Starogardzie Gdańskim postanowieniami: z dnia 28 kwietnia 2020 r. sygn. akt II Ko 228/20; z dnia 18 września 2020 r., sygn. akt II Ko 1778/20; z dnia 25 marca 2021 r., sygn. akt II 1 Ko 131/21; z dnia 13 października 2021 r., sygn. akt II 1 Ko 1671/21; z dnia 13 kwietnia 2022 r., sygn. akt II 1 Ko 386/22; z dnia 26 października 2022 r., sygn. akt II 1 Ko 2029/22; z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. akt II 1 Ko 450/23; z dnia 17 października 2023 r., sygn. akt II 1 Ko 1816/23.

Postanowieniem Sądu Rejonowego w Starogardzie Gdańskim z dnia 23 lutego 2024 r., sygn. akt II 1 Ko 16/24, wobec polepszenia stanu psychicznego i

funkcjonowania sprawcy, zmieniono wobec S.P. rodzaj zakładu, w którym wykonywany był środek zabezpieczający na zakład psychiatryczny dysponujący warunkami wzmocnionego poziomu zabezpieczenia, tj. Instytut Psychiatrii i Neurologii w W., zaś postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2024 r., sygn. akt II 1 Ko 580/24, orzeczono dalsze stosowanie środka zabezpieczającego w postaci leczenia w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym.

Obecnie Prokurator Generalny zaskarżył w trybie art. 521 § 1 k.p.k. kasacją skierowaną na korzyść podejrzanego prawomocne postanowienia Sądu Rejonowego w Gostyninie: z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15) i z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15), zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść ww. postanowień naruszenie art. 93g § 1 k.k., art. 93b § 1 zd. drugie k.k. i art. 93b § 3 zd. drugie k.k. w zw. z art. 93b § 5 k.k., polegające na zmianie orzeczonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r. w sprawie o sygn. akt II K 172/15 wobec podejrzanego S.P. środka zabezpieczającego w postaci terapii psychiatrycznej realizowanej w Rejonowej Poradni Zdrowia Psychicznego w G. z obowiązkiem stawieństwa w wyznaczonej placówce w terminach wyznaczonych przez lekarza psychiatrę i orzeczeniu w to miejsce wobec tego podejrzanego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym w sytuacji, gdy w toku postępowania wykonawczego nie jest możliwe orzeczenie po raz pierwszy środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, bowiem orzeczenie takiego środka możliwe jest jedynie w postępowaniu jurysdykcyjnym, a więc w orzeczeniu merytorycznie kończącym postępowanie, tj. wyroku skazującym sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g § 2 i 3 k.k. lub orzeczeniu umarzającym postępowanie wobec sprawcy będącego w chwili popełnienia czynu zabronionego w stanie niepoczytalności, natomiast zmiana orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego o charakterze wolnościowym może nastąpić wyłącznie w zakresie środków wymienionych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., co w konsekwencji doprowadziło do zarządzenia wykonywania wobec S.P. - bez podstawy prawnej - środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonych orzeczeń w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Gostyninie do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się uzasadniona w stopniu oczywistym, co stwarzało możliwość uwzględnienia jej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w.

Z dniem 1 lipca 2015 r. weszły w życie znowelizowane uregulowania prawne dotyczące środków zabezpieczających, w tym umożliwiające orzeczenie tych środków, o ile pojawi się potrzeba takiego rozstrzygnięcia, dopiero na etapie postępowania wykonawczego. Rozwiązanie to, jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 396) jest istotne z perspektywy sprawcy, zawiera bowiem paternalistyczny element nakierowany na przeciwdziałanie powrotowi do przestępstwa. Często w przypadku osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, kończących odbywanie kary, w opinii psychologów konieczne jest wprowadzenie dodatkowego czynnika umacniającego prawidłowe postępowanie danej osoby” (uzasadnienie projektu ustawy - s. 36). Celem zastosowania środków zabezpieczających jest natomiast poprawa stanu zdrowia sprawcy i jego zachowania w stopniu umożliwiającym funkcjonowanie w społeczeństwie w sposób niestwarzający zagrożenia porządku prawnego, poprzez objęcie sprawcy odpowiednim postępowaniem leczniczym, psychoterapeutycznym, rehabilitacyjnym lub resocjalizacyjnym (art. 202 in fine k.k.w.).

Wyrażona w art. 93b § 1 k.k. zasada konieczności oznacza możliwość orzeczenia środka zabezpieczającego tylko wtedy, gdy jest to konieczne, aby zapobiec ponownemu popełnieniu przez sprawcę czynu zabronionego i tylko wtedy, gdy inne środki prawne określone w Kodeksie karnym lub orzeczone na podstawie innych ustaw (tj. inne niż wynikające z art. 93a § 1 pkt 1-4 k.k. i art. 93a § 2 k.k.), nie są wystarczające. Doprecyzowaniem zaś tej zasady, wynikającym z treści art. 93b § 5 k.k. w zw. z art. 93g § 1 k.k., jest stwierdzenie, że pobyt w zakładzie psychiatrycznym może nastąpić tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie, przy szczególnym uzasadnieniu prewencyjnym („aby zapobiec ponownemu popełnieniu

przez sprawcę czynu zabronionego o znacznej społecznej szkodliwości"). Do istoty zasady konieczności należy również obowiązek uchylenia środka zabezpieczającego, gdy upada przesłanka jego stosowania (czyli dalsze jego stosowanie nie jest już konieczne, co wynika wprost z treści art. 93b § 2 k.k.: por. również postanowienia SN: z dnia 27 maja 2020 r., V KK 149/20, z dnia 11 kwietnia 2018 r., sygn. II KK 416/17). Konieczność stosowania środka zabezpieczającego, oceniana na moment wydawania orzeczenia, staje się przeto determinantą nie tylko jego orzeczenia, ale i wykonywania. Z klauzulą konieczności ustawa wiąże również wymóg proporcjonalności stosowanego środka zabezpieczającego. Zgodnie bowiem z art. 93b § 3 k.k. środek zabezpieczający i sposób jego wykonywania powinien być odpowiedni do stopnia społecznej szkodliwości czynu zabronionego, który sprawca może popełnić, oraz prawdopodobieństwa jego popełnienia, a także uwzględniać potrzeby i postępy w terapii lub terapii uzależnień. Urzeczywistnieniu możliwości realizacji zasady proporcjonalności, jest przewidziana w art. 93b § 3 zdanie drugie k.k. możliwość zmiany orzeczonego wobec sprawcy środka zabezpieczającego lub sposobu jego wykonywania, jeżeli poprzednio orzeczony środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonywanie nie jest możliwe.

Ze zmianą sposobu wykonywania środka zabezpieczającego, o której mowa w art. 93b § 3 zd. drugie k.k.. generalnie mamy do czynienia, gdy owa zmiana polega na zmianie rodzaju zakładu psychiatrycznego, w którym przebywa sprawca. Ograniczenie w tym zakresie dotyczy jedynie sprawców określonych w art. 93c pkt 3 k.k., a więc sprawców skazanych za przestępstwo określone w art. 148 k.k., art. 156 k.k., art. 197 k.k., art. 198 k.k.. art. 199 § 2 k.k. oraz art. 200 § 1, 3 lub 4 k.k.), popełnione w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych), którzy przez cały okres wykonywania środka, polegającego na pobycie w zakładzie psychiatrycznym, przebywają w zakładzie zorganizowanym jako dysponujący warunkami wzmocnionego zabezpieczenia (art. 200 § 3a k.k.w.; zob. K. Postulski, glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12 lutego 2015 r., sygn. akt II AKzw 1490/14, KZS 2015/3/59).

W doktrynie wskazuje się także na możliwość zamiany środka mniej dolegliwego dla sprawcy na bardziej dolegliwy, zamiany jednego środka na dwa inne środki, przy czym za niedozwoloną przyjmuje się możliwość orzeczenia

dodatkowego środka zabezpieczającego obok dotychczas już wykonywanego, jako że takie działanie nie mieści się w zakresie znaczeniowym rzeczownika „zamiany” (zob. szerzej M. Pyrcak, Środki zabezpieczające [w:] Nowelizacja..., red. W. Wróbel, teza 14; A. Barczak-Oplustil [w:] Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, cz. 2, red. W. Wróbel. A. Zoll, Warszawa 2016, teza 8 do art. 93b). Zmiana środka zabezpieczającego może być uzasadniona tym, że poprzednio orzeczonego środek stał się nieodpowiedni lub jego wykonanie nie jest już możliwe. Środek nieodpowiedni to przede wszystkim środek nieskuteczny, którego wykonanie nie prowadzi do realizacji stawianych przed tym środkiem celów. Ten brak „odpowiedniości” lub możliwości wykonania środka może wynikać ze zmiany stanu zdrowia sprawcy, zmiany sytuacji faktycznej (miejsca zamieszkania), braku jakichkolwiek efektów stosowanej terapii (zob. M. Pyrcak, Środki zabezpieczające..., teza 14; P. Zakrzewski, tamże, tezy 14.95-14.97). Tym samym, w literaturze podnosi się, że art. 93b § 3 zdanie drugie k.k. ma częściowo charakter obligatoryjny, a częściowo fakultatywny; w zakresie uchylenia środka nieodpowiedniego lub niemożliwego do wykonania na sądzie ciąży bowiem taki obowiązek, zaś w zakresie zamiany środka na inny istnieje jedynie taka możliwość (A. Barczak-Oplustil [w:] Nowelizacja..., s. 677).

Wynikająca z art. 93b § 3 zdanie drugie k.k. możliwość zmiany środka zabezpieczającego może dotyczyć wyłącznie środków wolnościowych, o których mowa w art. 93a § 1-3 k.k. Zarówno środek zabezpieczający o charakterze izolacyjnym w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym (art. 93b § 5 k.k.), jak i nakaz oraz zakazy odpowiadające środkom karnym, o których mowa w art. 93a § 2 k.k. można bowiem orzec wyłącznie w wyroku lub postanowieniu kończącym postępowanie. Pogląd ten ma obecnie utrwalony charakter w orzecznictwie Sądu Najwyższego, gdzie trafnie stwierdzano, że:

– „Sąd orzeka pobyt w zakładzie psychiatrycznym tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi (art. 93b § 5 k.k.) zaś Kodeks karny w art. 93g, ściśle określa przypadki, w których Sąd może orzec środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym. Z treści tego ostatniego przepisu wynika, że Sąd orzeka ten środek zabezpieczający jedynie skazując (co przecież może nastąpić tylko w wyroku) sprawcę przestępstw popełnionych w warunkach określonych w art. 93g §

2 i § 3 k.k. lub umarzając postępowanie wobec sprawcy, co do którego umorzono postępowanie z powodu niepoczytalności. Zważywszy nadto na treść art. 93d k.k. w powiązaniu z art. 199a § 1 k.k.w. stanowiącym, że w postępowaniu wykonawczym sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji jest właściwy do orzekania w przedmiocie środków zabezpieczających, ale na zasadach określonych w przepisach Kodeksu karnego regulujących ich stosowanie, należy stwierdzić, że orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym następuje wyłącznie przy wyrokowaniu, natomiast o pozostałych środkach zabezpieczających, tj. wymienionych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. sąd może orzec również na etapie postępowania wykonawczego” (zob. postanowienia SN: z dnia 14 maja 2021 r., III KK 104/21; z dnia 7 września 2021 r., IV KK 398/21);

– „Nie jest możliwe orzeczenie pobytu w odpowiednim zakładzie psychiatrycznym w toku postępowania wykonawczego na podstawie art. 93b § 3 k.k., albowiem ustawodawca takiej możliwości nie wprowadził, a zgodnie z art. 93b § 5 k.k. wyjątkowość zastosowania środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 k.k. uniemożliwia domniemywanie możliwości jego orzeczenia na podstawie ogólnego przepisu kompetencyjnego - art. 93b § 3 k.k., na co wskazuje również sam układ § 3 i następującego po nim § 5 w treści art. 93b k.k. (argumentum a rubrica)” (zob. postanowienie SN z dnia 27 kwietnia 2022 r. V KK 122/22);

– „Zmiana środka zabezpieczającego w toku postępowania wykonawczego może dotyczyć wyłącznie środków zabezpieczających określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k. Natomiast w postępowaniu tym nie jest możliwe orzeczenie środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym (art. 93a § 1 pkt 4 k.k.), jeżeli nie był on uprzednio orzeczony w postępowaniu jurysdykcyjnym (arg. z art. 199a § 1 k.k.w. w zw. z art. 93d § 6 k.k. w zw. z art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k.)” (zob. postanowienie SN z dnia 11 czerwca 2021 r., IV KK 227/21, OSNK 2021/10/38).

W konkluzji powyższych rozważań stwierdzić należało, że Sąd Rejonowy w Gostyninie uchylając – postanowieniem z dnia 14 lipca 2017 r., sygn. akt Ko 434/17 (II K 172/15) i po raz kolejny postanowieniem z dnia 3 września 2019 r., sygn. akt Ko 398/19 (II K 172/15) – orzeczony na podstawie art. 93a § 1 pkt 2 k.k. i art. 93f § 1 k.k. wobec podejrzanego S.P. kończącym postępowanie jurysdykcyjne

postanowieniem Sądu Rejonowego w Gostyninie z dnia 4 listopada 2015 r., sygn. akt II K 172/15, środek zabezpieczający w postaci terapii w trybie ambulatoryjnym i stosując w to miejsce, w oparciu o przepis art. 93d § 6 k.k., środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, a więc orzekając o izolacyjnym środku zabezpieczającym po raz pierwszy dopiero w toku postępowania wykonawczego, uczynił to bez podstawy prawnej, tj. nie będąc do tego uprawnionym w myśl obowiązujących przepisów. Taka możliwość zmiany stosowanego dotychczas środka zabezpieczającego istniała bowiem wyłącznie w odniesieniu do środków określonych w art. 93a § 1 pkt 1-3 k.k., tj. środków o charakterze wolnościowym.

Uchybienie, którego dopuścił się Sąd było rażące i miało istotny wpływ na treść obu wydanych postanowień, skoro wobec podejrzanego orzeczono pobyt w szpitalu psychiatrycznym w postępowaniu wykonawczym bez stosownej postawy prawnej, podczas gdy zastosowanie tego izolacyjnego środka zabezpieczającego może *verba legis* mieć miejsce „tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi” (art. 93b § 5 k.k.). Należy przy tym przypomnieć, że postanowienie z dnia 3 września 2019 r., choć konwalidowało wadę procesową postanowienia z dnia 14 lipca 2017 r., to było obarczone takim samym, jak to ostatnie, uchybieniem o charakterze materialno-prawnym.

Rodziło to konieczność uchylenia obu zaskarżonych kasacją postanowień i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Gostyninie. Ponownie rozpoznając sprawę, Sąd pierwszej instancji uwzględni zapatrywanie prawne wyrażone przez Sąd Najwyższy i – zapewne z udziałem biegłych lekarzy psychiatrów, względnie także psychologa – dokona procesowej ewaluacji aktualnego stanu zdrowia psychicznego podejrzanego, zmierzającej w pierwszej kolejności do ustalenia, czy zachodzi potrzeba dalszego stosowania środka zabezpieczającego, a w razie odpowiedzi twierdzącej – czy powinien być to środek analogiczny do zastosowanego w postępowaniu jurysdykcyjnym, czy też zachodzi potrzeba zmodyfikowania jego charakteru w zgodzie z zasadami wynikającymi z przepisów Kodeksu karnego, nakreślonymi powyżej. Będzie miał również w polu uwagi, że możliwość detencji sądowo-psychiatrycznej, gdyby taka okazała się wobec osoby podejrzanego nieodzowna, może nastąpić poza

prowadzonym postępowaniem wykonawczym, na zasadach określonych w art. 23 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 917) – por. w tym zakresie cytowane postanowienie SN z 11.06.2021 r., IV KK 227/21.

Uwzględniając przedstawioną argumentację postanowiono, jak na wstępie.

[WB]

[a.ł.]